

Dr hab. Piotr Tyszko
prof. Instytutu Medycyny Wsi w Lublinie
recenzent w postępowaniu habilitacyjnym
dr. Doroty Wiktorii Kleszczewskiej

Ocena osiągnięcia naukowego dr n. medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu Doroty Wiktorii Kleszczewskiej pt.: *Współczesne podejście do oceny środowiska, w którym dorasta polska młodzież, w kontekście jego wpływu na samopoczucie psychiczne i zachowania zdrowotne nastolatków*
oraz opinia dotycząca aktywności naukowej dr Doroty Wiktorii Kleszczewskiej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej w szczególności zagranicznej.

Ocena i opinia zostały dokonane w oparciu o dokumentację przesłaną przez Dyrektora Instytutu Medycyny Pracy – prof. dr hab. Jolantę Walusiak-Skorupa. Dokumentacja ta obejmuje:

- Wniosek z dnia 24.03.2023 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauk o zdrowiu;
- kopię dyplomu doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauk o zdrowiu
- autoreferat zawierający: dane osobowe, informacje o wykształceniu i przebiegu pracy zawodowej, omówienie osiągnięcia naukowego /w tym wykaz prac, analiza prac, skrócone omówienie celu naukowego i osiągniętych wyników/, omówienie pozostałej aktywności naukowej, analizę bibliometryczną sporządzoną przez Bibliotekę Naukową Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny – Państwowego Instytutu Badawczego.

W ocenie osiągnięcia uwzględniono także ocenę siedmiu artykułów wchodzących w skład cyklu, które nie były dołączone do dokumentacji.

Ocena osiągnięcia

Jako prace wchodzące w skład osiągnięcia naukowego, będące podstawą do ubiegania się o tytuł doktora habilitowanego przedstawiono cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. B. Były to cztery czasopisma:

- International Journal of Environmental Research and Public Health – pozycja 8889 wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych opublikowanego w komunikacie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 lipca 2023 /4 publikacje/;
- Annals of Agricultural and Environmental Medicine - pozycja 1204 wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych opublikowanego w komunikacie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 lipca 2023 /1 publikacja/;
- Journal of Community Psychology - pozycja 10580 wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych opublikowanego w komunikacie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 lipca 2023 /1 publikacja/.
- Journal of Adolescent Health - pozycja 9994 wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych opublikowanego w komunikacie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 lipca 2023 /1 publikacja/.

We wzmiankowanym wykazie – wśród dyscyplin naukowych przypisanych do wszystkich czasopism występuje dyscyplina „nauki o zdrowiu”.

Oceniane osiągnięcie zostało opatrzone tytułem „Współczesne podejście do oceny środowiska, w którym dorasta polska młodzież, w kontekście jego wpływu na samopoczucie psychiczne i zachowania zdrowotne nastolatków”. W skład osiągnięcia wchodzi siedem publikacji. Są to:

1. **Kleszczewska D, Mazur J, Porwit K, Kowalewska A. Who Is Able to Resist What Is Forbidden? – The Relationship between Health Literacy and Risk Behaviours in Secondary School Students in the Broader Social and**

- Educational Context.** *Int J Environ Res Public Health.* 2022 Jul 31; 19(15):9381. doi: 10.3390/ijerph19159381. IF: 4,614, MNISW: 140.
2. **Kleszczewska D**, Porwit K, Boberova Z, Sigmund E, Vasickova J, Paakkari L. **Adolescent Health Literacy and Neighbourhood Features: HBSC Findings from Czech Republic, Poland, and Slovakia.** *Int J Environ Res Public Health.* 2021 Jul 10; 18(14):7388. doi: 10.3390/ijerph18147388. IF: 4,614; MNISW: 140.
  3. **Kleszczewska D**, Mazur J, Bucksch J, Dzielska A, Brindley C, Michalska A. **Active Transport to School May Reduce Psychosomatic Symptoms in School-Aged Children: Data from Nine Countries.** *Int J Environ Res Public Health.* 2020 Nov 24;17(23):8709. doi: 10.3390/ijerph17238709. IF: 3,390, MNISW: 140.
  4. Mazur J, **Kleszczewska D**, Porwit K, Zawadzka D, Małkowska-Szkutnik A. **Quality of life in 13-year-olds depending on health status, residential neighbourhood deprivation and social capital – results from the Polish HBSC Study 2010-2018.** *Ann Agric Environ Med.* 2023. doi:10.26444/aaem/161852.
  5. Malinowska-Cieślik M, **Kleszczewska D**, Dzielska A, Ścibor M, Mazur J. **Similarities and Differences between Psychosocial Determinants of Bullying and Cyberbullying Perpetration among Polish Adolescents.** *Int J Environ Res Public Health.* 2023 Jan 11; 20(2):1358. doi: 10.3390/ijerph20021358. IF: 4,614; MNISW: 140.
  6. Gaspar de Matos M, **Kleszczewska D**, Gaspar T, Dzielska A, Branquinho C, Michalska A, Mazur J. **Making the best out of youth –The Improve the Youth project.** *J Community Psychol.* 2021 Aug; 49(6):2071-2085. doi: 10.1002/jcop.22532. IF: 2,297; MNISW: 40. PŁATNE
  7. Boer M, van den Eijnden RJJM, Boniel-Nissim M, Wong SL, Inchley JC, Badura P, Craig WM, Gobina I, **Kleszczewska D**, Klanšček HJ, Stevens GWJM. **Adolescents' Intense and Problematic Social Media Use and Their Well-Being in 29 Countries.** *J Adolesc Health.* 2020 Jun; 66(6S):S89-S99. doi: 10.1016/j.jadohealth.2020.02.014. IF: 4,828; MNISW: 140.

W trzech publikacjach dr Dorota Kleszczewska jest pierwszym autorem, w trzech – drugim, w jednej na dalszym miejscu.

Wkład merytoryczny Autorki wskazuje na wiodącą rolę w przypadku publikacji oznaczonych numerami 1, 2, 3, 4. Obejmuje on w szczególności opracowanie koncepcji i metodologii, walidacja, analiza formalna, udział w zbieraniu danych oraz ich analiza, przygotowanie manuskryptu – napisanie, edycja i recenzja tekstu, wizualizacja danych, administracja projektem. W przypadku pozostałych publikacji wkład Autorki można ocenić jako istotny.

Tematyka prac stanowi kompleksowy opis determinantów samopoczucia młodzieży i opiera się na wynikach przekrojowych badań, prowadzonych w latach 2010-2018 na wielotysięcznych próbach, w ramach sieci badawczej Health Behaviour in School-Aged Children.

Celem przeprowadzonych badań była identyfikacja związku między cechami środowiska, mierzonymi na różnych poziomach, a zachowaniami zdrowotnymi nastolatków oraz samopoczuciem psychicznym (well-being). Jako główny model teoretyczny ujmujący czynniki mające wpływ na młodego człowieka przyjęto model Bronfenbrennera (SEM), uzupełniony w przypadku jednej z prac /pozycja 7/ elementami spójnego z modelem Bronfenbrennera modelu opracowanego przez Center for Disease Control. Zastosowany model porządkuje czynniki oddziałujące na młodego człowieka, jego dobrostan i zachowania zdrowotne, w czterech hierarchicznie uporządkowanych systemach plus reprezentujący inny wymiar - chronosystem. Oparcie koncepcji wszystkich prac na dobrze zdefiniowanym, uznawanym w nauce modelu /Bronfenbrennera/ stanowi fundamentalną wartość całego cyklu stanowiącego osiągnięcie. Zapewnia ono jednolitą podstawę metodologiczną wszystkich prac i umożliwia porównywanie uzyskanych wyników z obecną w obiegu naukowym literaturą na ten temat. **Należy podkreślić, że wykorzystanie w badaniach, których wyniki składają się na osiągnięcie, ugruntowanej w tej sferze nauk o zdrowiu koncepcji teoretycznej wyróżnia pozytywnie oceniane osiągnięcie dr D. Kleszczewskiej.**

W Tabeli I autoreferatu przedstawiono zestawienie artykułów wchodzących w skład osiągnięcia z uwzględnieniem lat, w których prowadzono badania (rundy HBSC), wielkości prób, wieku badanych, krajów uczestniczących i badanych zmiennych zależnych. W przypadku dwu prac wykorzystano dane z trzech rund badania (2010, 2014, 2018), w pozostałych – tylko najnowsze z roku 2018. Wielkości badanych prób wynosiły od 3937 do 154981 uczestników; wiek badanych wynosił 11 – 13 – 15 lat w przypadku trzech prac, 15 i

17 lat w dwu pracach, 13 albo 17 w dwu pracach. Wszystkie badania obejmowały populację młodzieży polskiej, a cztery badania miały charakter międzynarodowy. Szeroki zakres zmiennych zależnych obejmował satysfakcję z życia, samoocenę zdrowia, powtarzające się dolegliwości psychosomatyczne, jakość życia związaną ze zdrowiem KIDSCREEN-10, powtarzające się dolegliwości psychosomatyczne, a także kompetencje zdrowotne (health literacy), zachowania ryzykowne, intensywne i problematyczne korzystanie z mediów społecznościowych, sprawstwo prześladowania/zastraszania (bullying) i cyberprzemocy (cyberbullying).

Z kolei w Tabeli II przedstawiono reprezentację czynników środowiska w podziale na systemy oddziaływań wg modelu Bronfenbrennera, ze wskazaniem w których pracach składających się na osiągnięcie habilitacyjne są one uwzględnione. W przypadku mikrosystemu uwzględniono typ rodziny (pełna-niepełna) i zamożność rodziny, występowanie chorób przewlekłych, osiągnięcia w nauce; w mezosystemie - relacje z przyjaciółmi, wsparcie rodziny i przyjaciół, bliskość z osobami godnymi zaufania, stres szkolny, presję otoczenia, brak akceptacji, brak wsparcia oraz przykłady znęcania się przez rówieśników; w egzosystemie – miejsce zamieszkania, kapitał społeczny sąsiedztwa, zamożność i bezpieczeństwo okolicy zamieszkania, indeks trudności dojazdu do szkoły, deprivację okolicy; w makrosystemie – dostęp do mobilnego Internetu w kraju, koszty dostępu do Internetu wg OECD aktywny transport do szkoły i uwarunkowania kulturowe; w chronosystemie - trend w zmianie subiektywnego poziomu życia HRQL.

Uwzględnienie w cyklu szerokiego, mającego charakter kompleksowy zakresu zmiennych zależnych (jak w Tabeli I) i elementów czynników środowiska (jak w Tabeli II) i poszukiwanie ich związku z ze zgodnymi z wybranym modelem teoretycznych czynnikami środowiska stanowi o systemowym, nowoczesnym podejściu Autorki do badań.

Jako nadrzędny cel badań wskazano zbadanie związku między cechami środowiska, mierzonymi na różnych poziomach socjoekonomicznego modelu autorstwa Urie Bronfenbrennera (w skrócie SEM), a zachowaniami zdrowotnymi nastolatków oraz samopoczuciem psychicznym (well-being). W tak sformułowanym ogólnym celu badań wyodrębniono trzy problemy badawcze obejmujące:

- A. związek środowiska dorastania, mierzonego na wybranych poziomach modelu SEM, ze zmiennymi wynikowymi dotyczącymi samopoczucia nastolatków i jakości ich życia; ten problem badawczy został zaprezentowany w pozycjach 4, 6 i 7 osiągnięcia;

- B. związek środowiska dorastania, mierzonego na wybranych poziomach modelu SEM, ze zmiennymi wynikowymi dotyczącymi kompetencji zdrowotnych i zachowań prozdrowotnych nastolatków – pozycje 2 i 3 osiągnięcia;
- C. związek środowiska dorastania, mierzonego na wybranych poziomach modelu SEM, ze zmiennymi wynikowymi dotyczącymi zachowań ryzykownych nastolatków – pozycje 1 i 5.

Cele poszczególnych artykułów są spójne i składają się na realizację celu ogólnego przedstawionych badań.

Wszystkie włączone do cyklu prace powstały na podstawie danych zbieranych w ramach anonimowych badań ankietowych, prowadzonych przez działającą pod auspicjami WHO sieć badawczą pod nazwą Health Behaviour in School Aged Children (HBSC). Zastosowane metody badań są konsekwencją przyjętej podstawy teoretycznej. Metodyka prowadzonych na przestrzeni wielu lat badań została opracowana w ramach współpracy międzynarodowej obejmującej 50 państw, z udziałem organizacji międzynarodowych. Reprezentuje ona bardzo wysoki poziom, a wypracowane rozwiązania szczegółowe mogą być punktem odniesienia do oceny badań prowadzonych w podobnym zakresie poza systemem HBSC.

Spośród długiej listy wzorcowo udokumentowanych wyników warto wymienić:

- identyfikację środowiska rodzinnego jako najistotniejszego czynnika wpływającego na zdrowie psychiczne oraz innych czynników mających wpływ pozytywny i negatywny;
- wykazanie wpływu korzystania z social mediów na poziom zadowolenia nastolatków;
- wykazanie pozytywnego wpływu aktywnego dojeżdżania do szkoły na występowanie dolegliwości psychosomatycznych;
- potwierdzenie wpływu statusu materialnego rodziny, społeczne, jak i strukturalne cechy środowiska zamieszkania młodzieży i środowiska szkoły na wyższy poziom kompetencji zdrowotnych młodzieży;
- zbadanie uwarunkowań zachowań ryzykownych z uwzględnieniem rzeczywistości wirtualnej.

Wyniki badań są podstawą sformułowanych we wnioskach poszczególnych artykułów zaleceń praktycznych.

Na uwagę zasługuje uwzględnienie w przeprowadzonych badaniach jako zmiennej niezależnej indeksu deprivacji obejmującego grupę dobranych celowo miar pro i

antydeprywacyjnych. Charakter wybitnie innowacyjny w osiągnięciu ma wprowadzenie zaangażowania młodzieży w proces badawczy.

Istotnym pytaniem, na które należy odpowiedzieć w ocenie osiągnięcia jest kwestia, czy przedstawione osiągnięcie mieści się w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o zdrowiu? Odpowiedź w tym przypadku jest jednoznacznie pozytywna. Osiągnięcie dotyczy bowiem klasycznego problemu badawczego tej dyscypliny jakim jest badanie uwarunkowań zdrowia.

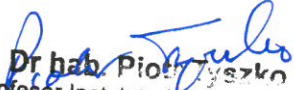
Drugie istotne pytanie dotyczy tego, czy przedstawione osiągnięcie stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki o zdrowiu. W tym przypadku ocena jest jednoznacznie pozytywna. Oceniając wartość naukową przedstawionego osiągnięcia należy stwierdzić, że:

- podjęcie przedstawionej problematyki badawczej jest uzasadnione, ponieważ wiedza o występowaniu szerokiego spectrum czynników środowiska na samopoczucie i zachowania zdrowotne nastolatków jest niekompletna, a ponadto wymaga ona ciągłej aktualizacji ze względu na ewolucje relacji społecznych i wdrażanie nowych technologii komunikacji społecznej /social media/ do Autorka podnosi we wnioskach;
- przedstawione wyniki mają w dużej mierze charakter oryginalny; stanowią istotny wkład do nauki w sensie uzupełnienia obecnej wiedzy o środowiskowych uwarunkowaniach zdrowia;
- badania dotyczą bardzo istotnych i aktualnych problemów środowiskowych uwarunkowań zdrowia w wieku rozwojowym, są przeprowadzone z wykorzystaniem wzorcowej metodyki, a tym samym stanowią podstawę do formułowania polityk promocji zdrowia i profilaktycznych w zakresie zdrowego rozwoju dzieci i młodzieży;
- **wyniki badań mają wymiar międzynarodowy: powstały one w ramach międzynarodowego projektu badawczego i w zakresie wyników populacji Polskiej młodzieży stanowią punkt odniesienia w porównaniach międzynarodowych;**
- wartość bibliometryczna ocenianego osiągnięcia wynosi: IF - **25,96**; MNISW: **840 pkt.**, co zapewnia rozpowszechnienie wyników w obiegu naukowym i społecznym.

Podsumowując należy stwierdzić, że przedstawione osiągnięcie dr Doroty Wiktorii Kleszczewskiej pt.: *Współczesne podejście do oceny środowiska, w którym dorasta polska młodzież, w kontekście jego wpływu na samopoczucie psychiczne*

i zachowania zdrowotne nastolatków odpowiada wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

1602 2024N.

Dr hab. Piotr Tyszkowski
profesor Instytutu Medycyny Ws.
w Lublinie
Konsultant wojewódzki w dziedzinie
zdrowia publicznego - mazowieckie

Opinia dotycząca aktywności naukowej dr Doroty Wiktorii Kleszczewskiej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej w szczególności zagranicznej.

Dr n. o zdr. Dorota Kleszczewska ma dobre przygotowanie do pracy naukowej:

- posiada wykształcenie w zakresie socjologii oraz kompetencje w zakresie nauk o zdrowiu; ten czynnik zapewnia interdyscyplinarne spojrzenie na kwestie zdrowia populacji w wieku rozwojowym;
- posiada doświadczenie w pracy w jednostce naukowej zajmującej się zdrowiem dzieci i młodzieży oraz organizacji non-profit – Fundacji Instytutu Matki i Dziecka w Warszawie, która stawia sobie za cel działanie na rzecz ochrony zdrowia pacjentów i promocję profilaktyki zdrowotnej dzieci, młodzieży oraz kobiet w ciąży oraz niesienie pomocy osobom chorym i ich rodzinom.

Połączenie pracy naukowej z działalnością społeczną stanowi wartościową charakterystykę profilu zawodowego Kandydatki.

Pierwszymi pracami opublikowanymi na początku rozwoju naukowego były artykuły poświęcone czynnikom behawioralnym, które mają związek ze zdrowiem i jakością życia młodego pokolenia. Pierwszy z nich poświęcony był ważnemu zagadnieniu akceptacji obrazu własnego ciała przez 15-letnią młodzież w odniesieniu do ich aktywności fizycznej oraz wskaźnika BMI. Przedmiotem drugiej pracy z tamtego okresu były zachowania sedentarne i ich związek z dolegliwościami psychosomatycznymi nastolatków.

Ważny etap w rozwoju naukowym stanowiła praca doktorska poświęcona determinantom zdrowia młodzieży, w której - w cyklu artykułów – udowodniono wpływ aktywności fizycznej na samoocenę zdrowia nastolatków oraz przeprowadzono analizy determinantów środowiskowych wspomnianej zależności. Zainteresowania Kandydatki dotyczą także kwestii metodycznych, czego wyrazem są badania walidacji oraz adaptacji

narzędzi badawczych służących ocenie samopoczucia nastolatków. Projekty badawcze w tym zakresie, w których uczestniczyła, miały za każdym razem charakter międzynarodowy. W przedstawionym dorobku są cztery prace na temat adaptacji narzędzi badawczych oraz oceny ich własności psychometrycznych, opublikowane w wspólnie z Autorami z zagranicznych ośrodków badawczych.

W dorobku naukowym Kandydatki są także prace poświęcone samopoczuciu młodzieży i zachowaniom zdrowotnym tej grupy w trakcie pandemii w szczególności problemom, jakie pojawiły się w życiu młodzieży wraz z obowiązkiem przejścia na system nauki zdalnej spowodowanym przez pandemię Covid-19.

Podstawowym dowodem na pracę naukową Kandydatki w więcej niż jednej instytucji naukowej jest znaczący udział w pracach sieci badawczej działającej pod auspicjami WHO – Health Behaviour in School Aged Children (HBSC). W sieci tej pełni szereg funkcji, w tym:

- wiceprzewodniczącej grupy Youth Engagement Advisory Group, zajmującej się procesem włączania młodzieży w cały cykl badawczy;
- współprzewodniczącej Zony F, w ramach której koordynuje prace krajów z naszego regionu: Albanii, Bułgarii, Czech, Węgier, Polski, Rumunii, Serbii, Słowacji i Słowenii;
- członka International Coordinating Committee, organu zarządzającego i sprawującego nadzór nad całym procesem badawczym sieci.

Kandydatka była ponadto kierownikiem grantów w międzynarodowych projektach badawczych EpiSchool (2016-2018), Improve the Youth (2017-2019), Back to School (2019-2021), ACTS – Promoting Active Travel to School In Europe (2019-2023), PARPIRE (Psychical Activity-related Injuries Prevention in Adolescents 2020-2023), Heads UP (2022-2024).

Inne przejawy aktywności naukowej dr Doroty Kleszczewskiej i popularyzacji nauki to:

- czynny udział w kilkunastu międzynarodowych konferencjach naukowych i naukowo-szkoleniowych;
- rola Guest Editor suplementu czasopisma Journal of Mother and Child, zatytułowanego „New Insight in Prevention of Child and Adolescent Health Problem”;
- rola recenzenta w czasopismach Frontiers in Psychology, International Journal of Environmental Research in Public Health, Children, Journal of Mother and Child (wyd. Sciendo);

- organizacja licznych projektów promujących zdrowie, np. „Odważ się być zdrowym”, „Stop Meningokokom”, „Usłyszeć dzieci”, Konferencja pt. Spring Meeting sieci HBSC w Warszawie – cykliczna konferencja naukowa oraz spotkanie ponad 100 członków sieci HBSC – w 2018 r., „Zdrowo Jemy Zdrowo Rośniemy”.

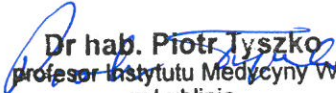
Zainteresowania badawcze Kandydatki są bardzo spójne, a rozwijana w kolejnych latach aktywność naukowa - niezmiennie dotyczy zachowań zdrowotnych i samopoczucia psychicznego młodzieży. Aktywność naukowa Kandydatki i wyniki tej aktywności mają wymiar międzynarodowy.

Pełny dorobek publikacyjny Kandydatki obejmuje autorstwo/współautorstwo:

- 23 artykułów naukowych, w tym 16 po uzyskaniu stopnia doktora;
- 6 monografii, w tym 1 po uzyskaniu stopnia doktora.

Publikacje te w wymiarze bibliometrycznych to 1768 punktów MNiSW/MEN, w tym 1445 po uzyskaniu stopnia doktora i punkty IF – odpowiednio 49,019 – 43,169; cytowania wg Web of Science – 151 (146 bez autocytowań), indeks H = 5.

Przytoczone powyżej dane stanowią potwierdzenie spełniania przez Dr Dorotę Wiktorię Kleszczewską wymogu określonego w art. 219 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Dr hab. Piotr Tyszkowski
profesor Instytutu Medycyny Wsi
w Lublinie
Konsultant wojewódzki w dziedzinie
zdrowia publicznego - mazowieckie

Lublin 16.02.2024 r.